

ISSN 2307-2318

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ УКРАИНЫ

ДОНЕЦКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
имени Василя Стуса

FINANSY UCHET BANKI

ФИНАНСЫ УЧЕТ БАНКИ

СБОРНИК НАУЧНЫХ ТРУДОВ

Основан в 1998 году

Выпуск № 1 (21) • 2016

ВИННИЦА • 2016

ISSN 2307-2296

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

FINANSY

UCHET

BANKI

ФИНАНСЫ

УЧЕТ

БАНКИ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Заснований у 1998 році

Випуск
№ 1(21) • 2016

Винниця • 2016

З а с н о в н и к : Донецький національний університет, Обліково-фінансовий факультет

В и д а в е ц ь : Донецький національний університет імені Василя Стуса

Д р у к у є т ь с я з а р і ш е н н я м В ч е н о ї р а д и Донецького національного університету імені Василя Стуса (протокол № 13 від 28.10.2016 р.)

Збірник містить статті, у яких розглядаються актуальні проблеми економіки, фінансів, банківської системи, бухгалтерського, управлінського обліку, управління фінансами, розвитку фінансового та страхового ринку України в умовах інтеграції України в світову економіку.

Статті представляють інтерес для вчених, викладачів ВНЗ, аспірантів, магістрів, практичних робітників.

Р е д а к ц і й н а к о л е г і я :

Іонін Є.Є. – д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу і аудиту Донецького національного університету (м. Вінниця).

Беспалова А.Г. – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів і банківської справи Донецького національного університету (м. Вінниця).

Вишневський В.П. – д.е.н., професор, заступник директора Інституту економіки промисловості НАН України.

Кужелев М.О. – д.е.н., професор, директор Навчально-наукового інституту фінансів, банківської справи Університету державної фіскальної служби України

Сидорова А.В. – д.е.н., професор, завідувач кафедри бізнес-статистики та економічної кібернетики Донецького національного університету (м. Вінниця).

Андрушків Б.М. – д.е.н., професор; завідувач кафедри менеджменту інноваційної діяльності та підприємництва Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя.

Гетьман В.Г. – д.е.н., професор, голова навчально-методичної ради по бухгалтерському обліку, аналізу і аудиту Навчально-методичного об'єднання ВНЗ Росії.

Мищенко В.І. - д.е.н., професор; директор Центру наукових досліджень НБУ Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ).

Азаренкова Г.М. – д.е.н., професор; заступник директора Харківського інституту банківської справи, університету банківської справи НБУ.

Алексєєнко Л.М. – д.е.н., професор; професор кафедри фінансів суб'єктів господарювання і страхування Тернопільського національного економічного університету (ТНЕУ).

Костирко Л.А. – д.е.н., професор; професор кафедри корпоративних фінансів і контролінгу Київського національного економічного університету (КНЕУ ім. В. Гетьмана).

Косова Т.Д. - д.е.н., професор; професор кафедри фінансів та моделювання економічних систем Класичного приватного університету (м. Запоріжжя).

Хаджинов І.В. – д.е.н., професор, проректор з наукової роботи Донецького національного університету (м. Вінниця).

Білан Юрій (Yuriy Bilan), ад'юнкт кафедри мікроекономіки Щецинського університету (Польща), кандидат економічних наук, доцент, Ph.D (економіка).

Ів-Лоран Гріц (Yves-Laurent Grize), University of Applied Sciences, School of Engineering, Switzerland (д.е.н., професор; Університет прикладних наук, Інженерна школа, Швейцарія).

Збірник наукових праць заснований у 1998 р., зареєстрований у 2007 році (свідоцтво КВ № 12999-1883Р). Видається за рішенням Вченої ради Донецького національного університету імені Василя Стуса. Збірник наукових праць включений ВАК України до переліку спеціалізованих видань з економіки (№ 1-05/7 від 09.06.1999 р. Бюлетень ВАК України № 4, 1999 р.), перереєстрований наказом Міністерства освіти і науки України від 11.07.2016 р.

Періодичність видання: 1 раз на рік.

Адреса редакції: 21009, г. Вінниця, вул. Академіка Янгеля, 4.
тел. (050) 925-83-21 e-mail: finance-period.div@donnu.edu.ua
Електронна копія збірника у Національній бібліотеці ім. В.І. Вернадського:
http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fub/index.html

З М І С Т

Іонін Є.Є.

ІНДИКАТОРИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК
ІНСТРУМЕНТ РАННЬОЇ ДІАГНОСТИКИ БАНКРУТСТВА 11

Ионин Е.Е.

ИНДИКАТОРЫ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ
КАК ИНСТРУМЕНТ РАННЕЙ ДИАГНОСТИКИ БАНКРОТСТВА

Ionin E.

INDICATORS OF THE ENTERPRISE AS A TOOL FOR EARLY DIAGNOSIS
OF BANKRUPTCY OF FINANCIAL STABILITY

Лопушняк Г.С. Корелеська Є.

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ 21

Лопушняк Г.С., Корелеська Е.

СОЦИАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ

Lopushnyak H., Koreleska E.

SOCIAL ASPECTS OF DEVELOPMENT OF UKRAINE

Белінська Г.В.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ:
ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ РОЗВ'ЯЗАННЯ 34

Белинская Г.В.

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ:
ПРИЧИНЫ ВОЗНИКНОВЕНИЯ И ПУТИ РЕШЕНИЯ

Belinska G.

CURRENT PROBLEMS OF BANKING SYSTEM OF UKRAINE: CAUSES
AND SOLUTIONS

Беспалова А.Г.

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО СТРАХОВИХ ПОСЛУГ 43

Беспалова А.Г.

СОВРЕМЕННЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К СТРАХОВЫМ УСЛУГАМ

Bespalova A

MODERN REQUIREMENTS FOR INSURANCE SERVICES

Волкова В.В., Волкова Н.І.

БАНКОСТРАХУВАННЯ ЯК СУЧАСНИЙ МЕТОД МІНІМІЗАЦІЇ
КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКУ 54

Волкова В.В., Волкова Н.И.

БАНКОСТРАХОВАНИЕ КАК СОВРЕМЕННЫЙ МЕТОД
МИНИМИЗАЦИИ КРЕДИТНОГО РИСКА БАНКА

Volkova V., Volkova N.

BANCASSURANCE AS MINIMIZATION MODERN METHOD OF THE
CREDIT RISK OF BANK

Гевлич Л.Л., Гевлич І.Г.

ВИКОРИСТАННЯ АУДИТУ ЯК НАПРЯМОК ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ МАЛОГО БІЗНЕСУ 60

Гевлич Л.Л., Гевлич И.Г.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АУДИТА КАК НАПРАВЛЕНИЯ ПОВЫШЕНИЯ
ЭФФЕКТИВНОСТИ МАЛОГО БИЗНЕСА

Gevlych L., Gevlych I.

USING THE AUDIT AS THE DIRECTION OF IMPROVING THE EFFICIENCY
OF SMALL BUSINESS

Герасименко Р. А., Герасименко В. В., Самофалова В. О.

МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ В
ОЦІНЮВАННІ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ ЗА УМОВ
АСИМЕТРІЇ ІНФОРМАЦІЇ..... 69

Герасименко Р. А., Герасименко В. В., Самофалова В. А.

МЕТОДИКА ОПРЕДЕЛЕНИЯ УРОВНЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТИ В
ОЦЕНИВАНИИ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ БАНКА В
УСЛОВИЯХ АССИМЕТРИИ ИНФОРМАЦИИ

Herasymenko R., Herasymenko V., Samofalova V.

METHODS OF DETERMINING THE LEVEL OF TRANSPARENCY IN
ESTIMATION OF FINANCIAL STABILITY OF BANKS IN TERMS OF
INFORMATION ASYMMETRY

Даниленко О.А.

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПРИ
ПРОВЕДЕННІ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ..... 77

Даниленко Е.А.

ОСНОВНЫЕ ПОДХОДЫ К УПРАВЛЕНИЮ ПЕРСОНАЛОМ ПРИ
ПРОВЕДЕНИИ ИННОВАЦИЙ В УКРАИНСКИХ ОРГАНИЗАЦИЯХ

Danylenko O.

KEY SUITABLE PERSONAL MANAGEMENT IN CONDUCTING
INNOVATIONS IN UKRAINIAN ORGANIZATIONS

Добровольський О.І.

МЕТОДИКА КОНСТРУЮВАННЯ РІЗНОВАЛЮТНОГО КРЕДИТНО-ДЕПОЗИТНОГО «КУСТАРНОГО» СВОПУ..... 85

Добровольский А.И.

МЕТОДИКА КОНСТРУИРОВАНИЯ РАЗНОВАЛЮТНОГО КРЕДИТНО-ДЕПОЗИТНОГО «КУСТАРНОГО» СВОПА

Dobrovolskyu A.

METHOD OF CONSTRUCTION VARIOUS CURRENCY CREDIT AND DEPOSIT "HANDICRAFT" SWAPS

Карпова Т.

FEATURES OF THE MODERN TAXATION SYSTEM OF BUSINESS IN UKRAINE..... 95

Карпова Т.С.

ОСОБЕННОСТИ СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ СУБЪЕКТОВ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В УКРАИНЕ

Карпова Т.С.

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Лактіонова О.А.

КОНЦЕПЦІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРУЧКОСТІ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ЦИКЛІЧНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ..... 104

Лактионова А.А.

КОНЦЕПЦИЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ГИБКОСТИ ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ В УСЛОВИЯХ ЦИКЛИЧНОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ

Laktionova A.

CONCEPTUAL APPROACHES TO PROVIDING OF FINANCIAL SYSTEM FLEXIBILITY IN A CYCLICAL ECONOMIC DEVELOPMENT

Маначинська Ю.А., Євдощак В.І.

ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗРОСТАННЯ ПРИБУТКУ ГОТЕЛІВ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКТІВ СПЕКТРАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ 117

Маначинская Ю.А., Евдощак В.И.

УЧЕТНЫЕ АСПЕКТЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ РОСТА ПРИБЫЛИ ОТЕЛЕЙ ПРИ РЕАЛИЗАЦИИ ПРОДУКТОВ СПЕКТРАЛЬНОГО ХАРАКТЕРА

Manachynska Ju., Yevdoshchak V.

ACCOUNTING SOFTWARE ASPECTS OF PROFIT GROWTH IN HOTELS PRODUCTS SPECTRAL CHARACTER

Овсюк Н.В.

АСПЕКТИ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ
ГОСПОДАРСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ У СФЕРІ ТРУДОВИХ
ПРАВОВІДНОСИН..... 126

Овсюк Н.В.

АСПЕКТЫ УЧЕНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ И РЕГУЛИРОВАНИЯ
ХОЗЯЙСТВЕННЫХ ОПЕРАЦИЙ В СФЕРЕ ТРУДОВЫХ
ПРАВООТНОШЕНИЙ

Ovsyuk N.

DIRECTIONS OF ACCOUNTING SUPPORT AND REGULATION OF
BUSINESS TRANSACTION IN LABOR LEGAL RELATIONS

Олійник Л.В.

СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ..... 137

Олейник Л.В.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ, ПРОБЛЕМЫ И СТРАТЕГИЯ
РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ ВИННИЦКОЙ ОБЛАСТИ

Oliunyk L.

CURRENT STATUS, PROBLEMS AND ECONOMIC DEVELOPMENT
STRATEGY VINNITSA REGION

Онищенко С. В.

БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ОСОБЛИВОСТІ
ЗАПРОВАДЖЕННЯ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 145

Онищенко С.В.

БЮДЖЕТНАЯ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ: ОСОБЕННОСТИ ВНЕДРЕНИЯ,
ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Onyshchenko S.

FISCAL DECENTRALIZATION: FEATURES INTRODUCTION, PROBLEMS
AND PROSPECTS

Полищук О.Т., Полищук О.А.

КОНЦЕПЦІЯ СТВОРЕННЯ ВЕНЧУРНОГО ФОНДУ ВІННИЦЬКОГО
РЕГІОНУ 154

Полищук Е.Т., Полищук О.А.

КОНЦЕПЦИЯ СОЗДАНИЯ ВЕНЧУРНОГО ФОНДА ВИННИЦКОГО
РЕГИОНА

Polishchuk E., Polishchuk A.

CONCEPT CREATION OF VENTURE CAPITAL FUND VINNITSA REGION

Разборська О.О., Чопляк І.А.

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ЯК МОДЕЛЬ ДОСЛІДЖЕННЯ
КРУГООБИГУ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ 162

Разборская Е.А., Чопляк И.А.

ВНУТРЕННИЙ КОНТРОЛЬ КАК МОДЕЛЬ ИССЛЕДОВАНИЯ
КРУГООБОРОТА КАПИТАЛА ПРЕДПРИЯТИЙ

Razborska E., Choplyak I.

INTERNAL CONTROL AS A MODEL OF CAPITAL ENTERPRISES
CIRCULATION

Sydorchuk A.

IMPROVING OF EFFICIENCY THE FINANCIAL RESOURCES OF STATE
PENSION INSURANCE 172

Сидорчук А.А.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ
РЕСУРСІВ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

Сыдорчук А.А.

ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ
ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО ПЕНСИОННОГО
СТРАХОВАНИЯ

Строчи́н Ю.Ф., Цветкова Л.О.

ДИНАМІЧНІ ПОРІВНЯННЯ РІЗНОЗНАКОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ
ПОКАЗНИКІВ 179

Строчи́н Ю.Ф., Цветкова Л.А.

ДИНАМИЧНЫЕ СРАВНЕНИЯ РАЗНОЗНАКОВЫХ
ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ

Strochykhin Y., Tsvyetkova L.

DYNAMIC COMPARISONS OF ECONOMIC INDICATORS WITH
DIFFERENT SIGNS

Томчук В. В.

МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ
ПОТОКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ 187

Томчук В.В.

МОДЕЛИРОВАНИЕ КАК ИНСТРУМЕНТ КОНТРОЛЯ ДЕНЕЖНЫХ
ПОТОКОВ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Tomchuk V.

MODELING AS AN INSTRUMENT OF CASH FLOW CONTROL AT THE
AGRICULTURAL ENTERPRISES

Трачова Д.М.

ОПТИМІЗАЦІЯ МЕТОДИКИ НАРАХУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЇ
АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ..... 196

Трачева Д.М.

ОПТИМИЗАЦИЯ МЕТОДИКИ НАЧИСЛЕНИЯ АМОРТИЗАЦИИ
АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Trachova D.

OPTIMIZATION OF DEPRECIATION METHODS OF AGRICULTURAL
ENTERPRISES

Шевчук Л. П., Мусятовська Л.Й.

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ РОЗРАХУНКУ ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО
ВНЕСКУ ЗГІДНО РІЗНИХ МОДЕЛЕЙ..... 207

Шевчук Л.П., Мусятовская Л.И.

АНАЛИЗ РЕЗУЛЬТАТОВ РАСЧЕТА ЕДИНОГО СОЦИАЛЬНОГО
ВЗНОСА ПРИ РАЗНЫХ МОДЕЛЯХ

Shevchuk L., Musyatovska L.

ANALYSIS OF CALCULATION SINGLE SOCIAL CONTRIBUTION UNDER
DIFFERENT MODELS

Юрчишена Л.В.

ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: МЕХАНІЗМ СТЯГНЕННЯ
ТА ДЖЕРЕЛО ДОХОДУ БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ..... 215

Юрчишена Л.В.

НАЛОГ НА ДОХОДЫ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ: МЕХАНИЗМ
ВЗЫСКАНИЯ И ИСТОЧНИК ДОХОДОВ БЮДЖЕТА УКРАИНЫ

Yurchishena L.

INCOME TAX FOR INDIVIDUALS: THE MECHANISM OF COLLECTION
AND SOURCE REVENUE BUDGET OF UKRAINE

Балев В. Є.

СТРУКТУРА КАПІТАЛУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ: ВІТЧИЗНЯНІ ТА
ЄВРОПЕЙСЬКІ ВИМОГИ..... 225

Балев В. Е.

СТРУКТУРА КАПИТАЛА СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ:
ОТЕЧЕСТВЕННЫЕ И ЕВРОПЕЙСКИЕ ТРЕБОВАНИЯ

Balev V.

CAPITAL STRUCTURE OF INSURANCE COMPANIES: DOMESTIC AND
EUROPEAN REQUIREMENTS

Dovhan Y.

ASSESSMENT OF THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS (SURVEY OF UKRAINE, VINNYTSIA REGION, OIL AND FAT INDUSTRY 235

Довгань Ю. В.

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ, ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ОЛІЙНО-ЖИРОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ)

Довгань Ю. В.

ОЦЕНКА ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ (НА ПРИМЕРЕ УКРАИНЫ, ВИННИЦКОЙ ОБЛАСТИ И МАСЛОЖИРОВОГО ПОДКОМПЛЕКСА)

Іонін М. Є.

ОЦІНКА КОНКУРЕНТНОЇ СИТУАЦІЇ НА СТРАХОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ 245

Ионин М. Е.

ОЦЕНКА КОНКУРЕНТНОЙ СИТУАЦИИ НА СТРАХОВОМ РЫНКЕ УКРАИНЫ

Ionin M.

ASSESSMENT OF THE COMPETITIVE SITUATION IN THE INSURANCE MARKET OF UKRAINE

Лаврик С. С.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПОДОЛАННЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ 256

Лаврик С. С.

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРЕОДОЛЕНИЯ ТЕНЕВОЙ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Lavryk S.

MODERN PROBLEMS OF OVERCOMING THE SHADOW ECONOMY IN UKRAINE

Наконечна А. С.

ДИНАМІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФІНАНСОВОЇ АРХІТЕКТУРИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ДІЛОВИХ ЦИКЛІВ 265

Наконечная А.С.

ДИНАМИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФИНАНСОВОЙ АРХИТЕКТУРЫ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ ДЕЛОВЫХ ЦИКЛОВ

Накопечна А.

DYNAMIC CHARACTERISTICS OF FINANCIAL ARCHITECTURE OF BUSINESS ENTITIES IN CONDITIONS OF BUSINESS CYCLE

Рибчанська Х. В.

ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ ВАЖЕЛІВ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ
УКРАЇНИ..... 276

Рыбчанская К. В.

ОЦЕНКА ФИНАНСОВЫХ РЫЧАГОВ РАЗВИТИЯ ВЫСШЕГО
ОБРАЗОВАНИЯ УКРАИНЫ

Rybchanska C.

MEASUREMENT OF THE FINANCIAL LEVERS OF DEVELOPMENT OF
HIGHER EDUCATION OF UKRAINE

Синиченко А. В.

КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД ЯК СУЧАСНА ПАРАДИГМА
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ..... 288

Синиченко А.В.

КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОХОД КАК СОВРЕМЕННАЯ ПАРАДИГМА
УПРАВЛЕНИЯ ПЕРСОНАЛОМ

Sinichenko A.

COMPETENCE APPROACH AS A MODERN PARADIGM OF PERSONAL
MANAGEMENT

УДК 657

Томчук В. В., к.е.н., доцент Донецький національний університет імені Василя Стуса

МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Стаття присвячена питанням моделювання як інструменту контролю грошових потоків у сільськогосподарських підприємствах. Контроль в сільськогосподарському підприємстві можна визначити як діяльність, направлену на виявлення і ліквідацію відхилень від прийнятих цілей і нормативів (технологічних, поведінкових та ін.) підприємства. Контроль забезпечує підприємство засобами для пристосування до змін середовища, зменшує нагромадження організаційних помилок та допомагає в їх вирішенні, мінімізує втрати. Найкращим інструментом оптимізації діяльності підприємства, відповідно до вимог ринкового господарювання, виступає запровадження ефективної системи внутрішнього контролю, що розглядається як система заходів, визначених управлінським персоналом підприємства та здійснюваних на підприємстві з метою найбільш ефективного використання усіма працівниками своїх обов'язків щодо забезпечення господарських операцій. Внутрішній контроль визначає закономірність цих операцій та їх економічну доцільність. Не менш важливим аспектом внутрішнього контролю є побудова різних моделей грошових потоків і оцінка їх ефективності. Метою запропонованої моделі є встановлення впливу дії зовнішніх факторів (динаміки цін на ресурси, споживчих цін, інфляції споживчих цін і заробітної плати в середньому за рік) на операційні грошові потоки підприємств. Основне призначення запропонованої моделі - визначити достатність генеруючих основною діяльністю грошових потоків для продовження цієї ж діяльності у чистому вигляді.

Ключові слова: грошові потоки, контроль, економіко-математичне моделювання, системно-орієнтовані бази даних, моделювання грошових потоків (Рис. 1, Літ. 17).

Томчук В. В.

МОДЕЛИРОВАНИЕ КАК ИНСТРУМЕНТ КОНТРОЛЯ ДЕНЕЖНЫХ ПОТОКОВ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Контроль в сельскохозяйственном предприятии можно определить как деятельность, направленную на выявление и ликвидацию отклонений от принятых целей и нормативов (технологических, поведенческих и др.) предприятия. Контроль обеспечивает предприятие средствами для приспособления к изменениям среды, уменьшает накопление организационных ошибок и помогает в их решении, минимизирует потери. Наилучшим инструментом оптимизации деятельности предприятия, согласно требованиям рыночного хозяйствования, выступает внедрение эффективной системы внутреннего контроля, который рассматривается как система мероприятий, определенных управленческим персоналом предприятия и осуществляемых на предприятии с целью наиболее эффективного использования всеми работниками своих обязанностей относительно обеспечения хозяйственных операций. Внутренний контроль определяет закономерность этих операций и их экономическую целесообразность. Не менее важным аспектом внутреннего контроля является построение разных моделей денежных потоков и оценка их эффективности. Целью предложенной модели является установление влияния действия внешних факторов

(динамики цен на ресурсы, потребительских цен, инфляции потребительских цен и заработной платы в среднем за год) на операционные денежные потоки предприятий. Основное назначение предложенной модели - определить достаточность генерирующих основной деятельностью денежных потоков для продолжения этой же деятельности в чистом виде.

Ключевые слова: денежные потоки, контроль, экономико-математическое моделирование, системно-ориентированные базы данных, моделирование денежных потоков.

Tomchuk V.

MODELING AS AN INSTRUMENT OF CASH FLOW CONTROL AT THE AGRICULTURAL ENTERPRISES

Control of the agricultural enterprise can be defined as activities aimed at identifying and eliminating deviations from accepted standards and objectives (technical, behavioural, etc.) Of the enterprise. The control provides a means for the company to adapt to changes in the environment, reduces the accumulation of organizational errors and helps in solving them, minimizing losses. The best tool for the optimization of the enterprise, according to the requirements of market economy, advocates the introduction of an effective system of internal control, which is regarded as a system of measures, certain management personnel of the enterprise and carried out at the company with a view to the most effective use of all the employees of their obligations regarding the maintenance of business operations. Internal control determines the regularity of these operations and their economic viability. An equally important aspect of internal control is to build different models of cash flows and the assessment of their effectiveness. The aim of the proposed model is to establish the influence of external factors (the dynamics of resource prices, consumer price inflation in consumer prices and wages on average per year) on the operating cash flows of enterprises. The main purpose of the proposed model - to determine the adequacy of cash flow generation core activities to continue the same activities in a pure form.

Keywords: cash flow, control, economic and mathematic modeling, system-oriented databases, modeling of cash flows.

Постановка проблеми. Сучасний стан ринкових відносин в Україні характеризується динамічністю і непередбачуваністю процесів та явищ, постійними змінами як у внутрішньому, так і у зовнішньому середовищі функціонування суб'єктів господарювання, підкреслює актуальність важливості підтримання життєдіяльності сільськогосподарських підприємств в поточному періоді та забезпечення фінансової рівноваги у довгостроковій перспективі.

Ситуація, що склалась спонукає до необхідності покращення деяких аспектів фінансового управління, які б враховували: по-перше, взаємодію ринкового середовища та сільськогосподарського підприємства; по-друге, недостатню координованість процесів оперативного та стратегічного планування і контролю на підприємстві, насамперед, в частині управління грошовими потоками; по-третє, відсутність дієвих механізмів впливу менеджменту сільськогосподарського підприємства на дії контрагентів щодо своєчасності проведення розрахунків тощо. Це передбачає, зокрема, впровадження системи управління підприємством, заснованої на принципах контролю грошових потоків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток теоретичних і практичних аспектів контролю здійснили зарубіжні науковці: Э.А. Аренс

[1], Дж. К. Лоббек, Дж. К. Робертсон [14], Дж. Фостер [16], та вітчизняні, серед яких: М.Т. Білуха [3], Ф.Ф. Бутинець [5], В.А. Дерій [6], Є.В. Кужельний [10], В.О. Шевчук [17] та багато інших.

Де які з науковців: В. Баумоль [2], М. Міллер, Д. Опп [12], є авторами моделей оптимізації середнього залишку грошових коштів на підприємстві, які ґрунтуються на тривалих наукових дослідженнях, інші ж внесли істотний вклад у вивчення та удосконалення моделей І.А. Бланк [4], В.В. Ковальов [9], П.А. Фомін [15]. У той же час окремі питання організації та методики контролю грошових потоків у сільськогосподарських підприємствах потребують подальших досліджень.

Мета статті. Метою дослідження є вивчення організації та методики контролю грошових потоків у сільськогосподарських підприємствах за допомогою побудова моделей грошових потоків і оцінки їх ефективності.

Вклад основного матеріалу. Контролювання – один із найвідповідальніших процесів управління організацією, що стосується будь-якої сфери його діяльності та дозволяє уникнути непередбачуваних витрат та фінансових боргів. Контроль – процес забезпечення досягнення організацією своїх цілей. Процес контролю складається із встановлення стандартів, виміру фактично досягнутих результатів і здійснення коригування [11]. За необхідності система контролю порівнює, де організація перебуває за фактичним рівнем виконання, і де вона повинна бути. У ширшому сенсі контроль пов'язується із процесом, за допомогою якого організація адаптується до зовнішньої обстановки.

Контроль в сільськогосподарському підприємстві займається як стратегічними проблемами, тобто яким чином підприємство взаємодіє з внутрішнім та зовнішнім середовищем, так і оперативними проблемами, тобто ефективною реалізацією планів, розроблених для досягнення загальних цілей. Його можна визначити як діяльність, направлену на виявлення і ліквідацію відхилень від прийнятих цілей і норм (технологічних, поведінкових та ін.) організації.

На практиці контроль проводиться в два етапи:

1. Здійснюється оцінка існуючого об'єкту і порівняння його з еталоном (наприклад, з нормативним або плановим показником);
2. Запроваджується вживання санкцій, направлених на приведення контрольованого об'єкту в стан, близький або співпадаючий з нормативним або запланованим.

Контроль забезпечує організацію засобами для пристосування до змін середовища, зменшує нагромадження організаційних помилок та допомагає в їх подоланні, мінімізує втрати. Правильно спроектована система контролю допоможе менеджерам діяти, проводити моніторинг та реагувати на зміни умов [7].

Перехід економіки України до ринкових умов господарювання призвів до радикальних змін в плануванні, обліку та контролі виробничо-господарської діяльності, трансформації системи управління підприємствами та організаціями.

Найкращим інструментом оптимізації діяльності підприємства, відповідно до вимог ринкового господарювання, виступає запровадження ефективною системи внутрішнього контролю. У зв'язку із цим існує об'єктивна необхідність у формуванні основних засад внутрішнього контролю, його складових елементів та частин задля забезпечення стабільності функціонування підприємства.

На сучасному етапі внутрішній контроль розглядається як система заходів, визначених управлінським персоналом підприємства та здійснюваних на підприємстві з метою найбільш ефективного використання усіма працівниками своїх обов'язків щодо

забезпечення господарських операцій. Внутрішній контроль визначає закономірність цих операцій та їх економічну доцільність.

Внутрішній контроль виступає як захід безпеки, здійснюваний в цілях забезпечення захисту майна, правильності й достовірності виконання бухгалтерських записів, узгодженого й ефективного здійснення операцій, відповідності ухвалених рішень економічній політиці керівництва підприємства.

Отже, на сьогоднішній день, внутрішній контроль набуває дедалі більшого значення, адже виступає засобом поліпшення показників діяльності підприємства та його подальшого розвитку й удосконалення. Внутрішній контроль на сільськогосподарському підприємстві фіксує та відслідковує дотримання суб'єктами контролю вимог чинних законодавчих та нормативних актів щодо ефективності використання коштів, збереження майна; достовірності бухгалтерського обліку і звітності тощо.

З нашого погляду, не менш важливим аспектом внутрішнього контролю є побудова різних моделей грошових потоків і оцінка їх ефективності. Фінансове моделювання являє собою сукупність логічних припущень, які характеризують операційну, інвестиційну та фінансову діяльність сільськогосподарського підприємства, що дає змогу консолідувати процес управління як короткостроковими так і довгостроковими ризиками. Значення моделювання, як інструменту внутрішнього контролю, полягає в тому, що відбувається поєднання якісних і кількісних характеристик грошових потоків, встановлення їх взаємозв'язку та взаємообумовленості, що сприяє більш чіткому уявленню про діяльність сільськогосподарського підприємства в цілому та його кінцевих результатах.

Однак, незалежно від обраного типу моделі в основі моделювання покладено обліково-аналітичне забезпечення фінансового й управлінського обліку підприємства. Моделювання, як інструмент внутрішнього контролю у сфері управління грошовими потоками, насамперед, застосовуються для побудови і контролю бюджету грошових потоків.

Основними джерелами інформації, які використовуються як інформаційна база для моделювання грошових потоків відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [13] є: ф.1 Баланс (Звіт про фінансовий стан), ф.2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), ф.3 Звіт про рух грошових коштів підприємства (за прямим та непрямим методом), а також форми управлінської документації про грошові потоки, реєстри бухгалтерського обліку й бюджету.

Однак, для моделювання грошових потоків зазначених вище інформаційних джерел недостатньо, у зв'язку з цим виникає необхідність у залученні й використанні даних системи стратегічного бухгалтерського обліку, зокрема, прогнозних форм фінансової звітності, розрахованих з урахуванням впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, безпосередньо пов'язаних з грошовими потоками.

На сьогоднішній день, вчені пропонують такий підхід щодо управління грошовими потоками, а саме:

- ✓ дослідження грошових потоків;
- ✓ вияв впливу на них окремих факторів;
- ✓ складання бюджетів грошових коштів;
- ✓ контроль грошових коштів [4, 8].

Але, не зважаючи на загальну методика системи фінансового моделювання існує необхідність у розробці більш точних моделей управління грошовими потоками, які

використовуються як інструмент внутрішнього контролю, що будуть враховувати особливості впливу зовнішніх факторів та специфіку аграрного сектору.

Розглянемо методику моделювання грошових потоків сільськогосподарських підприємств як інструмент внутрішнього контролю.

Вважаємо, що запропонована модель відображає характеристики об'єкта: властивості взаємозв'язку, структурні й функціональні параметри, істотні для мети управління. Важливим і складним моментом управління грошовими потоками підприємства є їх внутрішній контроль, тобто вибір оптимальних форм їхньої організації з урахуванням умов і особливостей здійснення господарської діяльності підприємства.

Основу концепції моделювання грошових потоків складають такі принципи:

1. Принцип достатності використовуваної інформації: передбачає, що у кожній індивідуальній моделі повинна використовуватись інформація нормативів, довідників, прогнозів, а також дані стратегічного бухгалтерського обліку для точного моделювання грошового потоку.

2. Принцип інваріантності використовуваної інформації: вимагає, щоб вхідна інформація, яка буде використовуватись у моделі була незалежною від параметрів системи, яка моделюється, так як на даній стадії дослідження вони ще невідомі. Це дозволить уникнути при побудові моделі грошового потоку замкнутого кола, що надто часто зустрічається, коли в моделі використовується інформація, яка може бути відома лише за результатами моделювання.

3. Принцип спадкоємності моделей: полягає в тому, що кожна наступна модель не повинна порушувати властивостей об'єкта, встановлених у попередніх моделях комплексу. Дотримання даного принципу особливо важливо, тому що модель контролю грошового потоку сільськогосподарського підприємства не може обмежуватись однією моделлю. Вона складається із цілої системи взаємозалежних моделей, набір яких визначається фінансовою стратегією й оперативним плануванням аграрного підприємства.

4. Принцип ефективної реалізації комплексу економіко-математичних моделей у рамках комп'ютерних технологій: у сучасних умовах розвитку ІТ-технологій та майже стовідсоткової комп'ютеризації даний принцип передбачає складення моделі грошового потоку, яка може бути ефективно реалізована у поєднанні економіко-математичних моделей та комп'ютерних технологій.

5. Принцип адекватності системи моделей цілям оцінки грошових потоків: загальна модель грошового потоку підприємства повинна містити в собі ряд підмоделей, спрямованих на вирішення різноманітних завдань і реалізованих в різних цілях. Різні групи користувачів інформації фінансової звітності використовують грошовий потік підприємства в тому аспекті, що їх цікавить. При цьому конкретні цілі оцінки повинні лежати в основі побудови тієї або іншої підмоделі бухгалтерської оцінки вартості підприємства.

6. Принцип достовірності та порівняності використовуваної інформації: припускає наявність у моделі системи, що дозволяє відслідковувати помилки, які виникають у процесі моделювання грошового потоку. Даний принцип може забезпечуватись різними способами.

7. Принцип дослідження моделювання: дозволяє забезпечити найбільш наближені до реальних результати моделювання грошового потоку. Наявність недостовірної й непорівнянної інформації значно знижує якість кожної конкретної моделі й підмоделі, а також цінність отриманих при моделюванні результатів.

Зазначені вище принципи базуються на загальних принципах економіко-математичного моделювання.

Проведене дослідження методу моделювання як інструменту внутрішнього контролю грошових потоків сільськогосподарських підприємств являє собою його теоретичну базу, при цьому виявлені вимоги з побудови моделей, властиві їм переваги та недоліки спонукають розглянути одну із можливих моделей руху грошового потоку сільськогосподарського підприємства.

При побудові алгоритмів, структурних схем моделей були використані системно-орієнтовані бази даних, які повинні формуватися з урахуванням доступності, простоти приведення до змінних, що використовуються у них, і обмеження реалізованого набору даних. Причому варто враховувати, що надмірна деталізація вихідних даних недоцільна через втрату значимості їхнього впливу на вихідні параметри. Ступінь деталізації повинна визначатися досліджуванним періодом точністю результатів аналізу. При цьому в процесі виконання моделювання грошових потоків запропоновані складові можуть доповнюватися, або навпаки, прийматися за постійну величину.

Системно-орієнтовані бази даних для побудови алгоритмів мають риси статички (дані фінансової звітності про стан грошових коштів на певну дату) і динаміки (вплив груп зовнішніх і внутрішніх факторів). Тому обґрунтованість управлінського рішення повинна також опиратися на адекватні оцінки результатів до певного моменту часу. Це говорить про те, що важливим моментом при розробці моделі руху грошових коштів є вибір розрахункової грошової одиниці.

У світовій практиці в якості розрахункової грошової одиниці виступає, як правило, «долар» чи «євро» або інша грошова одиниця, покупна спроможність якої «прив'язана» до якої-небудь певної дати. При використанні постійних цін забезпечується співставність всіх вартісних показників протягом певного тимчасового інтервалу. При цьому всі вихідні параметри повинні бути задані в реальному вимірі, тобто очищені від інфляційної складової. На нашу думку, це полегшує верифікацію вихідних даних, відстеження розрахункового процесу й інтерпретацію одержуваних результатів за підсумками моделювання грошових потоків.

Альтернативою методу розрахунків у постійних цінах є розрахунок у поточних цінах, коли прогнозовані потоки коштів виражаються в грошових одиницях відповідного періоду. Вплив інфляції як загальної, так і структурної враховується множенням всіх вихідних складових грошових потоків, заданих у грошових одиницях з постійною купівельною спроможністю, на відповідні індекси зміни цін. Це значно збільшує трудомісткість виконуваних розрахунків, але дозволяє побачити деякі моменти, непомітні при прогнозуванні розвитку проекту в умовах незмінних цін або незначних темпів інфляції.

Однак специфіка сучасного стану економіки України характеризується слабкою передбачуваністю рівня інфляції. Оскільки неможливо точно спрогнозувати ні темпи інфляції, ні, відповідно, рівні процентних ставок. При використанні методу розрахунку в поточних цінах шляхом введення коефіцієнтів індексації по інфляційній складовій важливо мати на увазі складність прогнозування самого рівня інфляції в сучасній економіці на період, що перевищує певний часовий інтервал. З огляду на те, що інфляція - складний динамічний багатofакторний макроекономічний процес, для її дослідження повинні застосовуватися поряд зі змістовним аналізом кількісні методи, зокрема метод економіко-математичного моделювання.

Ситуація погіршується ще й тим, що база оподаткування підприємств визначається через номінальні, а не реальні показники. Отже, сума податків, що

стягують, значно перевищує розміри реального прибутку навіть у сільськогосподарських підприємств. У цих умовах джерелом податкових платежів стають наявні кошти підприємства у ліквідній формі.

Отже, в даній ситуації постає проблема нерівномірності зміни багатьох вихідних даних протягом досліджуваного тимчасового інтервалу; до них відносяться темп інфляції, зміна цін на продукцію або витратні складові, умови оподаткування. Таким чином, необхідно динаміку грошових потоків підприємства в умовах ринкової економіки пов'язувати з динамікою зміни вихідних даних, при цьому остання повинна враховувати фактор часу.

Для реалізації поставлених цілей доцільно зупинитися на оцінці динаміки операційних грошових потоків сільськогосподарського підприємства, тому що саме ці грошові потоки є визначальними в діяльності більшості сільськогосподарських підприємств.

Метою запропонованої моделі є встановлення впливу дії зовнішніх факторів (динаміки цін на ресурси, споживчих цін, інфляції споживчих цін і заробітної плати в середньому за рік) на операційні грошові потоки підприємств.

Розробка алгоритму моделювання динаміки операційних грошових потоків підприємства зроблена на прикладі виробництва й реалізації сільськогосподарської продукції. Виробництво й реалізація продукції - основне призначення функціонування будь-якого виду бізнесу не тільки аграрного. Створюючи підприємство, у першу чергу визначають, чим воно буде займатися, що вирощувати й для кого.

У другу чергу розраховують різницю грошових потоків, витрачених на виробництво продукції (на покриття змінних і постійних витрат), і отриманих від реалізації, визначаючи достатність коштів для подальшого здійснення виробництва в запланованому обсязі. У запропонованій моделі не розглядається можливість залучення кредитів і позик. Основне її призначення - визначити достатність генеруючих основною діяльністю грошових потоків для продовження цієї ж діяльності у чистому вигляді. Моделювання проводилося відповідно до алгоритму динаміки операційних грошових потоків в умовах впливу факторів зовнішнього середовища (рис. 1).

Висновки. Проведене дослідження на базі розробленого алгоритму й економічної моделі в умовах впливу факторів зовнішнього середовища показало можливість виявлення й оцінки ступеня впливу цих факторів на здатність підприємства підтримувати видатки на оборотні кошти за рахунок надходжень виручки від реалізації й накопиченого обсягу грошових засобів залежно від структури витрат та планування обсягу виробництва. Розглянуті підходи до вибору оптимальної стратегії управління грошовими потоками можуть застосовуватись до широкого класу об'єктів. Для конкретних умов сільськогосподарського виробництва із урахуванням специфіки вирішення поставлених завдань є можливість коригування структури економіко-математичних моделей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аренс Э.А. Аудит : Пер. с англ.; Гл. редактор серии проф. Я.В. Соколов. - М.: Финансы и статистика, 2001. - 560 с: ил. - (Серия по бухгалтерскому учету и аудиту).
2. Баумоль Уильям Дж. Состязательные рынки: мятеж в теории структуры отрасли. Вехи экономической мысли. Теория отраслевых рынков. Т.5. – СПб.: Экономическая школа. 2003. – с. 116
3. Білуха, М.Т. Теорія бухгалтерського обліку: підручник / М. Т. Білуха. - К.: Цент навчальної літератури 2007. - 690 с.

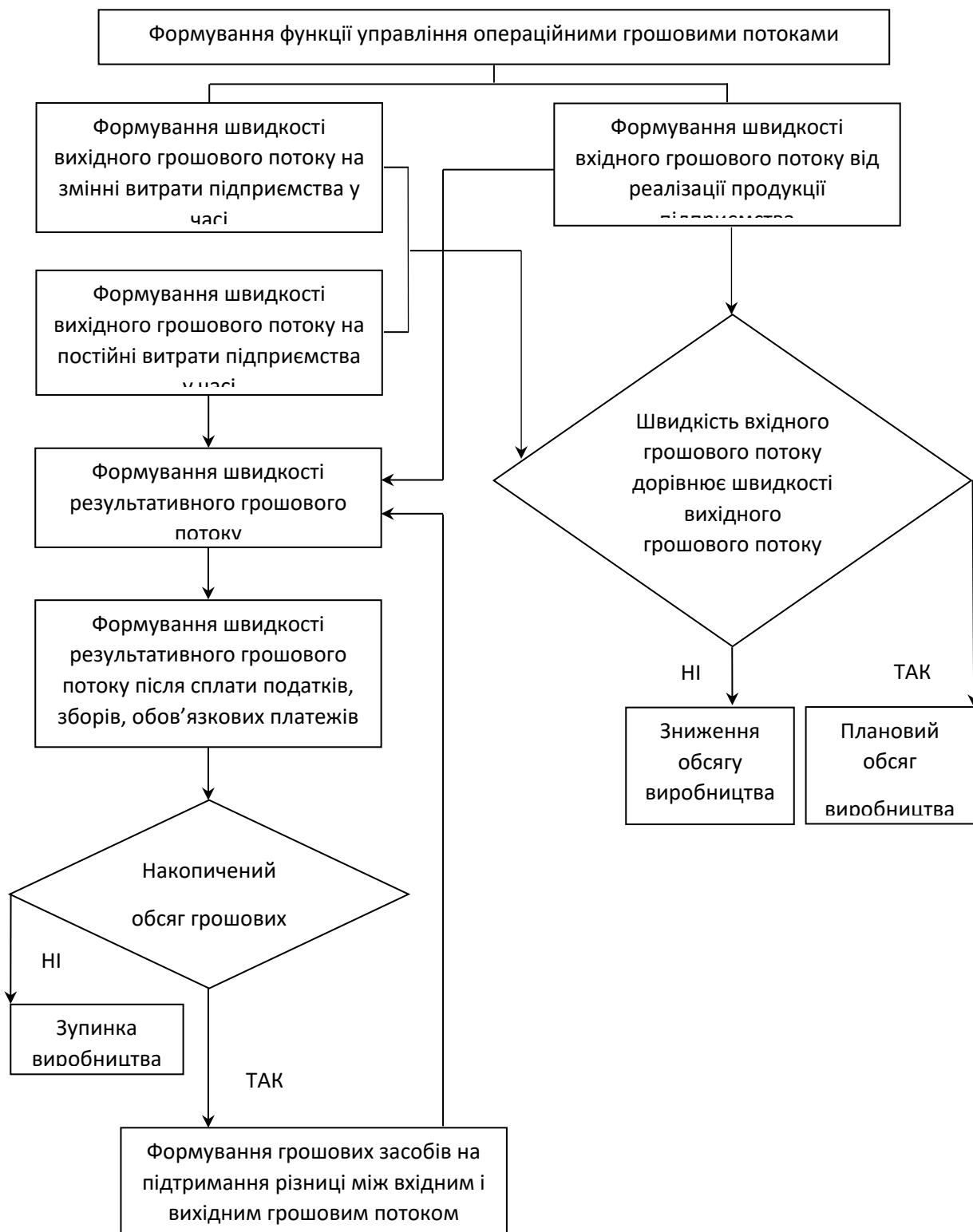

Рис. 1. Схема алгоритму моделювання динаміки операційних грошових потоків в умовах впливу факторів зовнішнього середовища.

4. Бланк И. А. Управление денежными потоками / Бланк И. А. – К. : Итем Лтд : АДЕФ-Украина, 2002. – 735 с.
5. Бутинець Ф.Ф. та ін. Бухгалтерський управлінський облік. Навчальний посібник / Ф.Ф. Бутинець, Л.В. Чижевські, Н.В. Герасимчук. – ЖІТІ, 2000. – 448с.
6. Дерій В. А., Кізима А. Я. Аудит: Курс лекцій. — Т. : Джура, 2002. - 86с.
7. Дорожкіна Г. М., Різніченко Л. В., Михно О. В. Формування стратегії внутрішнього контролю підприємства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>.
8. Інформаційні технології та моделювання бізнес-процесів : навч. посіб. / О. М. Томашевський, Г. Г. Цигелик, М. Б. Вітер, В. І. Дудук. – К. : ЦУЛ, 2012. – 296 с.
9. Ковальов В. В. Фінансовий аналіз: методи і принципи: навчальний посібник / В. В. Ковальов // Фінанси і статистика. – 2001. – с. 636.
10. Кужельний М. В. Теорія аудиту / М. В. Кужельний, Г. М. Давидов // Бухгалтерський облік і аудит : науково-практичний журнал. – 2006. – № 5. – С. 44–51.
11. Мескон М.Х. Основы менеджмента / Мескон М.Х., Ф. Альберт М., Хедоури Ф. ; [пер. с англ.]. – М. : Дело ЛТД, 1994. – 702 с.
12. Модель М. Миллера—Д. Орра [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.grandars.ru/student/fin-m/model-millera.html>.
13. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 19.03.2013 року [Електронний ресурс] / затв. наказом Мінфіну від 07.02.2013 р. № 73. – Режим доступу : <http://dtkt.com.ua/show/2cid010460.html>.
14. Робертсон Дж. К. Аудит : [пер. с англ.] / Дж. К. Робертсон – М. : КРМГ и Контакт, 1993. – 496 с.
15. Фомин П.А, Старовойтов М.К. Особенности оценки производственного потенциала промышленных предприятий: Библиотека экономиста: бизнес планирование, бюджет [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.cis2000.ru/1/37_1_1.shtml – 81к.
16. Хоргрен Ч. Т., Фостер Дж. Бухгалтерский учет; управленческий аспект. М : Финансы и статистика, 2000. - 416 с: ил. — (Серия по бухгалтерскому учету и аудиту).
17. Шевчук В.О. Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою (Проблеми теорії, організації, методології): Монографія. – К., 1998. – С. 69.